

Advocatus

*Prof. univ. dr. Bianca Predescu**

*Facultatea de Drept a Universității din Craiova
Avocat în Baroul Dolj, membru în Consiliul U.N.B.R.*

Avocatura este o artă, o știință, o pasiune, un fel de a fi și de a trăi și, înainte de toate, o profesie ce se exercită din vocație, pentru a cunoaște împlinirea deplină.

Advocatus – cel care este chemat și se reprezintă pe sine cu tot ce poate mai bun pentru a-i reprezenta pe alții. El este profesionistul care știe ce și cum le este mai bine oamenilor care apelează la el, care le pune în valoare calitățile și le ascunde defectele, care arată umanul din fiecare om atunci când nimeni nu-l mai vede, care gândește mai bine și mai repede în locul celui care-i cere sfatul, care vede mai departe în timp consecințele gesturilor și vorbelor de azi, care vorbește cu fiecare pe înțelesul lui și știe să se facă ascultat de toți.

Când cel care a îmbrățișat profesia este un *advocatus*, nici nu mai poate să fie iubit, ci doar, cel mult, este demn de respect. Când ești un astfel de om trăiești mulțumit că nu faci umbră pământului și că ești un fel de *primus inter pares* printre semenii tăi, oricare ar fi ei.

Cunoscând zi cu zi nevoile semenilor tăi, ajungi să cunoști vremurile și societatea în mijlocul căreia trăiești așa cum nicio profesie nu o poate face mai bine, și chiar dacă nu te-ai născut un fin psiholog, în scurt timp vei ajunge, căci numai așa vei putea stăpâni dialogul cu oricine și te vei orienta în sensul obținerii reușitei urmărite.

* Participant la Conferința „*Tehnica pledoariei*”, organizată de Baroul Vâlcea, la Râmnicu Vâlcea, pe 23 octombrie 2010, unde a susținut prelegerea intitulată *Pledoaria – știință sau artă?* Dna Profesor Predescu a fost, de asemenea, și moderator al Conferinței „*Receptarea Convenției Europene a Drepturilor Omului în dreptul național*”, organizată de Baroul Vâlcea, la Băile Olănești, pe 25 ianuarie 2014.

Advocatus este chemarea omului pentru înțelegere și soluționare adecvată a tot ceea ce constituie temeierile existenței sale. Din aceste motive, avocatura a fost și rămâne profesia cea mai exigentă și are o scară a valorilor deosebită. În acest sens, istoria profesiei ilustrează personalități care au rămas exemplare în relațiile sociale.

Pentru toate acestea, avocatura este și rămâne profesie respectată.

Apărarea drepturilor semenilor tăi este o demnitate, iar profesia o credință, chiar dacă ești „singur în fața tuturor”, nu ai vacanță și îți trebuie o sănătate de fier, minte limpede și gând ascuțit indiferent de situație, prestigiul câștigându-l în luptă cu toți și cu încrederea că binele pe care îl faci azi o să-ți fie răsplătit.

Societatea nu a fost mereu generoasă cu profesia, dar dincolo de orice norme impuse în diferite epoci, rolul avocatului este sacru în cetate, căci el spune în forum care este adevărul și caută o rezolvare corectă o problemelor oamenilor, oricât de complicate ar părea uneori. Astfel, avocatura este și rămâne o demnitate, o profesie respectată, indiferent de epocă și țară, misiunea sa fiind eternă.

Două decenii de la intrarea în vigoare a Legii nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat. Aspecte privind controlul constituționalității prevederilor sale

Avocat dr. Gheorghe Florea

Președintele Uniunii Naționale a Barourilor din România

Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 98 din 7 februarie 2011, cu modificările și completările ulterioare (în continuare Legea nr. 51/1995), a fost supusă unui control prealabil¹ de constituționalitate anterior promulgării, iar apoi a fost supusă unui control de neconstituționalitate printr-un număr de peste 90 de sesizări².

După promulgarea legii s-au admis trei sesizări de neconstituționalitate a legii³.

Prin Decizia nr. 109 din 9 februarie 2010⁴ s-a declarat neconstituțională O.U.G. nr. 159/2008 privind modificarea și completarea Legii nr. 51/1995.

§ 1. Considerații generale. Rolul deciziilor Curții Constituționale în clarificarea viziunii legiuitorului român asupra profesiei de avocat

Legea nr. 51/1995 a fost supusă controlului de constituționalitate atât înainte de promulgarea acesteia, cât și controlului „concret” al unor

¹Decizia nr. 45 din 2 mai 1995 (M. Of. nr. 90 din 12 mai 1995).

²Pentru o sinteză a problematicii, a se vedea și T. Toader, M. Safta, Legislația avocațială reflectată în jurisprudența Curții Constituționale, în Justiția, Baroul Dolj, nr. 2/2014, p. 16 și urm.

³Decizia nr. 513 din 20 iunie 2006 (referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 16⁴) (M. Of. nr. 598 din 11 iulie 2006); Decizia nr. 1519 din 15 noiembrie 2011 [referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 21 alin. (1)] (M. Of. nr. 67 din 27 ianuarie 2012); Decizia nr. 297 din 22 mai 2014 [referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 25 alin. (2)] (M. Of. nr. 521 din 14 iulie 2014).

⁴M. Of. nr. 175 din 18 martie 2010; acest caz particular impune o analiză mai amplă.

dispoziții expres precizate prin soluționarea excepțiilor de neconstituționalitate.

În toate cazurile în care a fost sesizată, Curtea Constituțională a pronunțat *decizii*.

Regimul juridic al acestora este supus reglementărilor de ordin constituțional. Art. 147 alin. (4) din Constituție prevede că „*deciziile Curții Constituționale sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor*”.

Deciziile pronunțate în cazul respingerii excepțiilor de neconstituționalitate au un efect obligatoriu *inter partes*, iar caracterul prejudicial al excepției de neconstituționalitate determină ca soluția dată să fie obligatorie pentru instanța în fața căreia a fost ridicată⁵. În consecință, o excepție respinsă poate fi reiterată în altă cauză, de către alte părți și pentru alte motive⁶.

Fără a aduce atingere obligativității deciziei inițiale de respingere a aceleiași excepții, în condițiile în care autoritatea de lucru judecat are un conținut particular în contenciosul constituțional ce are ca obiect soluționarea excepției de neconstituționalitate, evoluția stării de constituționalitate determină fie respingerea, în mod repetat, a excepției de neconstituționalitate care vizează aceeași dispoziție normativă, pentru că subzistă interpretarea dată înțelesului constituțional al aceleiași dispoziții legale, fie admiterea excepției, în regulă generală, dacă cerințe jurisprudențiale ale motivării diferite a excepției se verifică la speța soluționată de Curtea Constituțională.

Sunt situații în care excepția invocată repetitiv nu se bazează pe motive noi față de cele anterior invocate. În consecință, în legătură cu aceeași dispoziție normativă există o respingere a excepției de neconstituționalitate prin *decizii obligatorii* ale Curții Constituționale.

Dispozițiile art. 147 alin. (4) din Constituție, care consacră expres caracterul „general obligatoriu” al deciziilor Curții Constituționale prin care s-au respins excepțiile de neconstituționalitate, impun tuturor autorităților

⁵ I. Vida, Obligatorivitatea deciziilor Curții Constituționale pentru instanțele judecătorești – factor de stabilitate a Constituției, www.ccr.ro (<http://193.226.121.81/default.aspx?page=publications/buletin/7/vida>).

⁶ L. Mihai, Curtea Constituțională: decizii de constatare a neconstituționalității 1992-1998, Cuvânt înainte, Ed. Militară, București, 1999, p. 9.

obligăția de a aplica în continuare dispoziția legală a cărei constituționalitate a fost confirmată prin decizia respectivă.

Nicio autoritate nu poate refuza aplicarea legii controlate, dacă excepția a fost respinsă.

Consolidarea prezumției de constituționalitate a legii verificate de Curtea Constituțională, în condițiile în care, în limitele interpretării sensului constituțional al dispozițiilor legale controlate, excepția nu ar mai putea fi reiterată cu finalitatea rezonabil anticipată de admitere a ei, deoarece ar trebui să se opună exigențe ale unei practici unitare și consecvente a contenciosului constituțional și pentru rațiuni ce țin de stabilitatea ordinii constituționale, nu poate rămâne fără efecte.

Erodarea autorității Curții Constituționale prin ignorarea sau neaplicarea de către autorități a deciziilor cu caracter general obligatoriu pronunțate de Curtea Constituțională – toate publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I – este de neconceput.

Indiferent de presiunile sociale exercitate de cei interesați în neaplicarea legii, deciziile Curții Constituționale au, și în materia Legii nr. 51/1995, rolul de a detensiona situații pretins conflictuale – reale sau confecționate –, imprimând stabilitate și perenitate constituțională conceptelor, instituțiilor tehnico-juridice, mecanismelor cu care Legea operează.

Chiar dacă deciziile Curții Constituționale nu se pot pronunța asupra modului de interpretare și de aplicare a legii, nu pot modifica sau completa prevederea legală supusă controlului de constituționalitate, publicarea lor în Monitorul Oficial al României are și trebuie să aibă impactul corespunzător față de toți subiecții de drept care se bazează în activitatea lor pe legislația în vigoare, mai ales în condițiile în care interpretarea și aplicarea legii impun ca aceste operațiuni tehnice să aibă loc în spiritul și litera sensului constituțional al legii.

Analiza evoluției jurisprudenței Curții Constituționale cu privire la Legea nr. 51/1995 în cazurile în care s-au admis, după promulgare, cele trei excepții de neconstituționalitate a unora dintre prevederile legii demonstrează *impregnarea* jurisprudenței contenciosului constituțional cu „dreptul viu contextual” promovat, adesea, de grupuri de interese, așa cum rezultă din dialogul Curții Constituționale cu judecătorii jurisdicțiilor

de drept comun. Deciziile de admitere a excepțiilor de neconstituționalitate evocă, generic, *modificarea contextului social* care ar impune realism și pragmatism analizei concordanței legii cu Constituția.

Oricum, revirimentul jurisprudenței constituționale⁷ pare să aibă un sens unic, acela de a satisface interese de grup care s-au implicat și s-au preocupat dintotdeauna de geneza și evoluția aplicării legislației privind profesia de avocat.

În calitate de autoritate jurisdicțională politico-juridică, Curtea Constituțională *a spus dreptul și a consacrat constituționalitatea* dispozițiilor legale atacate prin excepții de neconstituționalitate, dar a și stabilit interpretarea constituțională a sensului și conținutului instituțiilor de care aparțin prevederile legale atacate, cu respectarea, în general, a stabilității soluțiilor anterioare și cu sublinierea impactului convențiilor și tratatelor internaționale la care România este parte.

Analiza considerentelor deciziilor Curții Constituționale demonstrează că fiecare decizie are în cuprinsul ei dezlegări ce consacră *interpretarea constituțională a conținutului și sensului dispozițiilor legale examinate*.

În general se respectă principiul stabilității soluțiilor anterioare prin evocarea inexistenței unor împrejurări noi care să justifice schimbarea jurisprudenței. Practica Curții Constituționale privind reglementările incluse în Legea nr. 51/1995 ține cont de impactul convențiilor și tratatelor internaționale la care România este parte și clarifică concordanța reglementărilor interne cu reglementările internaționale incidente în materia legislației privind profesia de avocat.

Revirimentul jurisprudenței constituționale cu privire la prevederile ce vizează prevenirea conflictului de interese și cele privind primirea în profesie a persoanelor care exercită profesii incompatibile cu profesia de avocat *este spectaculos*⁸.

Clarificările și calificările dispozițiilor legale în raport de Constituția României sunt *veritabile interpretări de ordin jurisdicțional constituțional* care confirmă corectitudinea măsurilor de politică profesională cu caracter

⁷În toate cazurile, prin decizii anterioare, excepțiile care vizau același text normativ au fost respinse.

⁸A se vedea *infra* pct. 5.

infraparlamentar și permit afirmarea în spațiul public și aplicarea în practica barourilor a unor principii confirmate în contenciosul constituțional⁹.

§ 2. Controlul de neconstituționalitate a Legii înainte de promulgare

Prin **Decizia nr. 45 din 2 mai 1995**¹⁰ s-a procedat la controlul prealabil promulgării legii, ca urmare a sesizării Curții Constituționale de către Curtea Supremă de Justiție¹¹ și un grup de 52 de deputați. S-a decis că sunt neconstituționale dispozițiile care condiționau dobândirea calității de avocat de dobândirea *licenței unei facultăți de drept, secția juridică*, cu motivarea că s-ar institui o discriminare nejustificată pentru *licențiații în drept, specializați în „drept economic și administrativ”*, dispozițiile care stabileau incompatibilitatea cu *„calitatea de pensionar pentru limită de vârstă, în condițiile legii”*, dispozițiile care limitau *răspunderea avocatului față de client numai pentru prejudiciul adus prin acte sau fapte săvârșite cu intenție*, cu motivarea că răspunderea avocatului este aceea a unui specialist, situație în care nu se poate înlătura răspunderea pentru culpă.

S-au respins celelalte excepții invocate.

Sunt relevante interpretările constituționale ale dispozițiilor legale referitoare la:

– *incompatibilitatea exercitării profesiei de avocat cu activitatea salarizată în cadrul altor profesii*, apreciată ca o garanție a independenței avocatului, care exclude plasarea acestuia într-o stare de subordonare juridică ori impunerea de reguli diferite cu cele specifice îndeplinirii profesiei de avocat și

⁹ Prezentul demers nu și-a propus să trateze aspecte privind profesia de avocat cuprinse în noul Cod de procedură civilă. Semnalăm, în afara Deciziei nr. 462 din 17 septembrie 2014 (M. Of. nr. 775 din 24 octombrie 2014), prin care s-au declarat neconstituționale prevederile legale care impuneau obligativitatea apărării prin avocat în recurs, și Decizia nr. 485 din 25 septembrie 2014 (M. Of. nr. 784 din 28 octombrie 2014) privind dispozițiile art. 48 alin. (2) din O.U.G nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, relative la avansarea remunerației curatorului de către cealaltă parte, dispoziții apreciate ca fiind constituționale deoarece „privesc garantarea dreptului la apărare”, și nu o piedică împotriva accesului la justiție. Comentariul unei astfel de soluții implică un demers separat.

¹⁰ M. Of. nr. 90 din 12 mai 1995.

¹¹ Literatura juridică (a se vedea *D. Apostol Tofan*, Comentariu la deciziile nr. 871, 872, 873 și 874 din 25 iunie 2010, în C.J. nr. 7/2010, p. 391) a constatat că instanța supremă nu a uzat de competența sa prevăzută de art. 146 lit. a) din Constituție, decât în ceea ce privește Legea nr. 51/1995 și legislația relativă la pachetul de măsuri privind drepturile salariale, dreptul la pensie și alte drepturi bănești, care au vizat direct interesele petentei.

pentru garanția pe care justițiabilii care recurg la serviciile unui avocat trebuie să o aibă;

– *incompatibilitatea exercitării nemijlocite de fapte materiale de comerț, restrângere justificată în raport de specificul necomercial al profesiei de avocat;*

– *interdicția exercitării profesiei de avocat la instanța de judecată, la parchetele și instanțele Curții de Conturi unde soțul avocatului sau ruda ori afinul său, până la gradul al treilea inclusiv, îndeplinește funcția de judecător, procuror, judecător financiar, consilier de conturi sau procuror financiar, cu motivarea că nu se verifică „restrângerea unor drepturi” invocată de Curtea Supremă de Justiție, ci se instituie interdicții care constituie măsuri de protecție pentru părți și împotriva unor suspiciuni ce ar putea altera actul de justiție, iar textul legal privește direct avocatul, și nu judecătorul, procurorul etc., dispozițiile privitoare la incompatibilitate, abținere și recuzare vizând situații care nu au nicio legătură cu interdicția instituită de lege pentru avocați.*

Menționăm că deciziile prin care au fost declarate neconstituționale prevederi ale Legii nr. 51/1995 au intervenit, ulterior, pentru aspecte care au fost declarate constituționale prin Decizia nr. 45 din 2 mai 1995.

§ 3. Decizii de admitere a excepțiilor de neconstituționalitate

3.1. Prin Decizia nr. 513 din 20 iunie 2006¹² s-a declarat neconstituțional art. 16¹ introdus prin Legea nr. 255/2004, care prevedea: „*Persoana care îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru a fi primită în profesia de avocat poate solicita aceasta cu cel puțin 5 ani înainte de împlinirea vârstei standard de pensionare în sistemul de pensii și asigurări sociale din care face parte*”. S-a motivat că opțiunea legiuitorului de a institui condiții pentru primirea în profesia de avocat nu poate institui reguli care discriminează categorii de persoane în raport de vârsta acestora sau în raport de criterii ce vizează dobândirea calității de pensionar pentru limită de vârstă.

3.2. Prin Decizia nr. 1519 din 15 noiembrie 2011¹³ s-a declarat neconstituțional art. 21 alin. (1) din Legea nr. 51/1995, potrivit căruia *se instituie*

¹² M. Of. nr. 598 din 11 iulie 2006.

¹³ M. Of. nr. 67 din 27 ianuarie 2012.

interdicția de exercitare a profesiei la instanțele și la parchetele unde soțul/ruda/afinul său până la gradul al treilea inclusiv îndeplinește funcția de judecător sau procuror, indiferent de secția, direcția, serviciul sau biroul în care își desfășoară activitatea.

S-a motivat că interdicția nu creează o incompatibilitate pentru avocați, întrucât incompatibilitățile sunt aferente îndeplinirii unei funcții, nicidecum exercitării unei profesii. Interdicția a fost calificată drept „o veritabilă sancțiune” pentru avocatul respectiv și s-a decis că imparțialitatea judecătorului și a procurorului nu poate fi asigurată printr-o sancțiune aplicată avocatului. S-a reținut că interdicția ar încălca *dreptul la apărare* pentru că *o relație bazată pe încredere deplină între avocat și client garantează o apărare eficientă*, astfel că *justitiabilul trebuie să beneficieze de dreptul de a-și alege acel avocat față de care are certitudinea că îi va apăra în mod corespunzător interesele legitime.*

Dubiul lipsei de imparțialitate bazat pe relația de căsătorie sau de rudenie nu ar putea justifica soluția legislativă, care pornește *de la premisa neîndeplinirii de către judecător, procuror a obligației de abținere.*

Motivarea de bază a Deciziei este în sensul că *dispozițiile privind abținerea, recuzarea, strămutarea din codurile de procedură satisfac exigențele cuprinse în Decizia nr. 2006/928/CE a Comisiei Uniunii Europene de stabilire a unui mecanism de cooperare și verificare, iar înființarea unei agenții pentru integritate, cu responsabilități în domeniul verificării incompatibilităților și al conflictelor de interese potențiale și cu capacitatea de a adopta decizii care pot duce la sancțiuni disuasive nu impun existența, în sistemul normativ național, a acestei interdicții. Interpretarea teleologică impune concluzia că o astfel de dispoziție intră în contradicție cu principiile de bază ale eticii și deontologiei magistraților.*

Soluția dată prin Decizia nr. 1519 din 15 noiembrie 2011 s-a pronunțat în condițiile în care pe rolul Curții era înregistrată o nouă sesizare transmisă de Curtea de Apel București, Secția a VIII-a contencios administrativ și fiscal. Prin încheierea din 7 septembrie 2011, în dosarul 10944/302/2010, s-a decis sesizarea Curții cu excepția invocată de reclamanta Asociația Magistraților din România într-o cauză având ca obiect excepția de nelegalitate a Ordinului Ministrului Justiției nr. 2.964/C din 22 noiembrie

2007. Litigiul se purta cu pârâții Ministerul Justiției și Institutul Național de Magistratură.

Această ultimă sesizare a vizat neconcordanța dispozițiilor legale cu prevederile constituționale ale art. 16 alin. (1), art. 20 alin. (2), art. 24 alin. (2), art. 41 alin. (1) și art. 53 alin. (2), precum și cu Recomandarea R (2000) 21 din 25 octombrie 2000 a Comitetului Miniștrilor Consiliului Europei către statele membre privind libertatea exercitării profesiei de avocat. S-a susținut că dispozițiile de lege criticate *„aduc atingere existenței dreptului părții de a alege liber avocatul, precum și dreptului apărătorului de a-și asista și reprezenta clientul în fața tuturor instanțelor”*, afectând *„dreptul la apărare al părții care, având un avocat ales, nu poate beneficia de asistență juridică a acestuia în toate fazele procesului (s.n.)”*.

Menționăm că legislația privind profesia de avocat reglementează expres obligația avocatului de a încheia contracte de asistență juridică cu menționarea întinderii puterilor pe care clientul le conferă avocatului pentru fiecare serviciu profesional în parte. Este greu de conceput că avocatul nu ar respecta dreptul constituțional al clientului de a alege avocatul după fiecare fază a procesului, dacă evoluția procesului în faze diferite ar impune apărarea prin avocat. Deontologia profesională nu permite ca un client să devină *„captiv”* deoarece s-a încheiat de la început un contract de asistență juridică pentru toate fazele procesului, indiferent dacă există declarate căi de atac, ordinare sau extraordinare.

Ulterior, prin Decizia nr. 566 din 29 mai 2012¹⁴ excepția s-a respins ca inadmisibilă potrivit art. 29 alin. (3) din Legea nr. 47/1992, care stabilește că *„nu pot face obiectul excepției prevederile constatate ca fiind neconstituționale, printr-o decizie anterioară a Curții Constituționale”*.

Decizia a constatat că, prin soluții anterioare (Decizia nr. 294 din 5 iunie 2005¹⁵), s-a respins excepția, dar anterior nu s-a procedat la examinarea acesteia din perspectiva restrângerii dreptului la apărare al cetățeanului, concretizat în dreptul de a-și alege avocatul în care are încredere, ci din perspectiva *„sferei dreptului de a exercita profesia de către membrii Baroului”*.

¹⁴ M. Of. nr. 469 din 10 iulie 2012.

¹⁵ M. Of. nr. 614 din 15 iulie 2005.